

שיטת הבלש: איך מוצאים שורש חסר

בלשי השורש – גזרות הנחים

🎯 מה נלמד?

- להכיר את חמשת צעדי „שיטת הבלש" למציאת שורש.
- להעביר כל פועל ל„הוא אתמול" (עבר, נסתר).
- להשמיט אותיות מוספיות ולספור את אותיות השורש.
- להחליט איזו אות חסרה או נחה – ואיפה.

🔎 תיק החקירה

פועל הוא כמו זירת חקירה: יש בו רמזים – אותיות שבאו מבחוץ (מוספיות), ניקוד, דגש. בלשי השורש יודעים לנקות את הזירה ולמצוא את „החשודים" – שלוש אותיות השורש. אבל לפעמים אחת מהן מתחבאת! 🕵️

🌱 מה זה שורש?

רוב המילים בעברית בנויות משורש של שלוש אותיות. השורש נושא את המשמעות: כ־ת־ב ← כָּתַב, מִכְתָּב, כְּתֹבֶת.

😴 מה זו אות נחה?

אות נחה היא אות שנכתבת אבל לא נשמעת, או שנעלמת לגמרי מן המילה. האותיות שנוטות „לנוח" הן ו׳, י׳, ה׳ (וגם א׳).

🧩 מה זו גזרה?

גזרה היא קבוצה של שורשים שמתנהגים אותו דבר בגלל אות מיוחדת בשורש. „פ״י" = האות הראשונה (פ׳ הפועל) היא י׳.
„ע״ו" = האות האמצעית (ע׳ הפועל) היא ו׳. „ל״ה" = האות האחרונה (ל׳ הפועל) היא ה׳.

🔤 פ׳ – ע׳ – ל׳

את מקומות האותיות בשורש מסמנים לפי המילה פָּעַל: פ = האות הראשונה, ע = האמצעית, ל = האחרונה.

🪜 חמשת צעדי הבלש

1. ⏪ **„הוא אתמול"** – מעבירים את הפועל לעבר, גוף שלישי, יחיד: „הוא אתמול...". למשל: יָקוּם ← הוא אתמול קָם.
2. 🏗️ **בניין** – מזהים את הבניין: קל, נפעל, פיעל, פועל, הפעיל, הופעל, התפעל.
3. ✂️ **השמטת מוספיות** – מורידים את האותיות שהבניין הוסיף: הַ־ ו־י של הפעיל, נ׳ של נפעל, הִת־ של התפעל.
4. 🔢 **ספירה** – סופרים כמה אותיות נשארו: שלוש? שתיים?
5. 🧩 **החלטה** – אם נשארו 2 אותיות – מחליטים איזו אות חסרה ואיפה. אם נשארו 3 – בודקים אם אחת מהן נחה (לא נשמעת).

🧩 טבלת ההחלטה

מה גיליתם?	המסקנה	הגזרה	דוגמה
נשארו 2 אותיות, ויש דגש באות הראשונה שנשארה	חסרה נ׳ בהתחלה	פ״נ	הִפִּיל ← פ־ל ← נ־פ־ל
נשארו 2 אותיות בלי דגש	חסרה י/ו באמצע	ע״ו/י	הֵקִים ← ק־ם ← ק־י/ו־ם
נשארו 3 אותיות, והראשונה ו׳ או י׳ שלא נשמעת	י/ו נחה בהתחלה	פ״י/ו	הוֹבִיל ← ו־ב־ל ← י/ו־ב־ל
נשארו 3 אותיות, והאמצעית ו׳ שלא נשמעת כעיצור	י/ו נחה באמצע	ע״ו/י	נָסוֹג ← ס־ו־ג ← ס־י/ו־ג
„הוא אתמול״ מסתיים בצליל ָה (בכתב ה׳)	ה/י בסוף	ל״ה/י	הִפְנָה ← פ־נ־ה ← פ־נ־י/ה

🔍 בלשים בפעולה

המדריך הִפְנָה את המבקרים אל הכניסה הראשית.

⏪ **הוא אתמול**	הִפְנָה
🏗️ **בניין**	הפעיל
✂️ **מה נשאר**	פ־נ־ה
🌱 **שורש**	**פ־נ־י/ה** · ל״ה/י

🔍 בלשים בפעולה

השביל הוֹבִיל אותנו אל המעיין.

⏪ **הוא אתמול**	הוֹבִיל
🏗️ **בניין**	הפעיל
✂️ **מה נשאר**	ו־ב־ל
🌱 **שורש**	**י/ו־ב־ל** · פ״י/ו

🔍 בלשים בפעולה

התלמידים והתלמידות הֵקִימוּ גינה בחצר.

⏪ **הוא אתמול**	הֵקִים
🏗️ **בניין**	הפעיל
✂️ **מה נשאר**	ק־ם
🌱 **שורש**	**ק־י/ו־ם** · ע״ו/י

🔍 בלשים בפעולה

הרוח הִפִּילָה את העלים מהעץ.

⏪ **הוא אתמול**	הִפִּיל
🏗️ **בניין**	הפעיל
✂️ **מה נשאר**	פ־ל
🌱 **שורש**	**נ־פ־ל** · פ״נ

✋ נסו לבד

1. הוא קָם מוקדם בבוקר. ← **ק־י/ו־ם**
2. הילדים בָּנוּ מגדל גבוה מקוביות. ← **ב־נ־י/ה**
3. הגור הקטן נוֹלַד בחורף. ← **י/ו־ל־ד**
4. האוטובוס הִגִּיעַ בדיוק בזמן. ← **נ־ג־ע**
5. סוף סוף הֵבַנְתִּי את התרגיל. ← **ב־י/ו־ן**

⚠️ שימו לב

- שימו לב לדגש: בהִפְּיל יש דגש בפ׳ – הוא „מחליף" את הנ׳ שנבלעה. בהֵקִים אין דגש – לכן חסרה י/ו באמצע.
- תמיד מתחילים מ„הוא אתמול". יִקְנוּ, יָקוּם ויִפֹּל מבלבלים בעתיד – בעבר הכול ברור יותר: קָנָה, קָם, נָפַל.
- גם אות שורש יכולה להיראות כמו מוספית: בנִסָּה הנ׳ היא חלק מהשורש (נ־ס־י/ה), ובנִכְנַס הנ׳ הראשונה מוספית.

🧠 סיכום

- „הוא אתמול" ← בניין ← השמטת מוספיות ← ספירה ← החלטה.
- 2 אותיות + דגש ← חסרה נ׳ בהתחלה (פ״נ).
- 2 אותיות בלי דגש ← חסרה י/ו באמצע (ע״ו/י).
- ה׳ בסוף „הוא אתמול" ← ל״ה/י.
- ו/י׳ שלא נשמעת בהתחלה ← פ״י/ו.

🚀 עכשיו מתרגלים

פעילויות, משחק ודפי תרגול באתר:

https://gizrot-hanachim.sites.tab.bot/u-shita.html

